

2 Crynodeb gweithredol

Dylai'r drefn cynnal plant ymwneud yn bennaf â gwella lles plant. Yn gyntaf oll, cyfrifoldeb y rhieni dan sylw yw cynnal plant.

Nid yw'r system cynnal plant yn cyflawni

- Mae'r trefniadau presennol yn rhoi tasg amhosibl i'r wladwriaeth ac, o ganlyniad, nid yw'r system yn cyflawni, dros blant, rhieni na threthdalwyr:
 - Dim ond un o bob tri rhiant â gofal sy'n cael unrhyw gynhالياeth.
 - Er bod arbed arian i drethdalwyr yn un o'r rhesymau sylfaenol dros sefydlu'r Asiantaeth Cynnal Plant, mae'r arian sydd wedi'i arbed mewn gwirionedd yn sylweddol llai na'r hyn y mae'n ei gostio i gynnal y system. Cost net cynnal yr Asiantaeth i drethdalwyr yw tua £200 miliwn y flwyddyn.
 - Mae'r wladwriaeth yn gwario adnoddau sylweddol yn trosglwyddo symiau cymharol fach o arian rhwng pobl nad ydynt am ddefnyddio'r Asiantaeth Cynnal Plant yn aml. Dim ond 13 y cant o achosion presennol sydd â'r potensial i adennill arian i'r wladwriaeth.

Mae'r methiant hwn yn deillio o faterion polisi a materion gweithredol

- Ar hyn o bryd, mae'n rhaid i bob rhiant â gofal sy'n hawlio budd-daliadau penodol ddefnyddio'r Asiantaeth Cynnal Plant i gytuno ar gynhالياeth. Mae'n ofynnol i tua 70 y cant o ymgeiswyr newydd ddefnyddio'r Asiantaeth. Mae'r gofyniad hwn yn atal rhieni rhag gwneud trefniadau preifat rhyngddynt eu hunain. O ganlyniad, mae'n creu grŵp mawr o gleientiaid nad ydynt am ddefnyddio'r gwasanaeth.
- Mae gostwng yr hawl i fudd-dal bunt am bunt yn unol â'r gynhالياeth a gesglir yn golygu nad oes gan y naill riant na'r llall reswm dros gydweithredu â'r Asiantaeth Cynnal Plant. Nid yw incwm rhieni â gofal yn cynyddu fawr ddim, os o gwbl, ac mae'r arian y mae rhieni dibreswyl yn ei dalu yn mynd i'r wladwriaeth, yn hytrach na'u plant.
- Mae natur gymhleth yr achosion yn golygu ei bod yn anodd i'r system ymdopi â hynny. Mae gan lawer o'r cleientiaid sefyllfaoedd anodd ag incwm cyfnewidiol, symudiadau rheolaidd i mewn ac allan o waith a chydberthnasau personol cymhleth.

- Hyd yn oed o gofio pa mor anodd yw'r dasg, ni fu hon yn asiantaeth lwyddiannus, a cheir cryn dystiolaeth o anawsterau gweithredol a TG eang.

Argymhellion allweddol

- Dim ond pan na all y rhieni ddod i gytundeb eu hunain, neu pan fydd un parti yn ceisio osgoi eu cyfrifoldebau y dylai'r wladwriaeth gymryd rhan. Byddai dileu'r rhwystrau sy'n atal rhai rhieni rhag gwneud eu trefniadau eu hunain ar hyn o bryd yn galluogi'r wladwriaeth i ganolbwyntio ar yr achosion mwy anodd ac achosion lle y mae angen gorfodi effeithiol.
- Dylid annog a chefnogi rhieni sy'n gallu gwneud eu trefniadau eu hunain i wneud hynny. Mae trefniadau o'r fath yn tueddu i arwain at foddhad a chydymffurfiaeth well ac yn caniatáu i amgylchiadau unigol gael eu hadlewyrchu. Dylem roi terfyn ar y polisi o orfodi pob rhiant â gofal sy'n hawlio budd-daliadau penodol i ddefnyddio'r Asiantaeth Cynnal Plant.
- Byddai'r rhai sydd am i drefniant preifat fod yn orfodadwy yn gyfreithiol yn gallu cael gorchymyn cydsynio. Dylai'r opsiwn hwn fod ar gael i bob rhiant. Byddai'r rhai na allent ddefnyddio dulliau eraill yn gallu defnyddio gwasanaeth wrth gefn y llywodraeth.
- Byddai caniatáu i'r rhan fwyaf o rieni â gofal gadw'r gynhaliaeth a delir yn annog y ddau riant i gydweithredu, gan gynyddu'r gynhaliaeth sy'n mynd i'r plant.
- Gellir cyflwyno camau diogelu i atal y rhieni hynny â gofal sy'n cael symiau mawr o gynhaliaeth rhag gallu manteisio'n llawn ar fudd-daliadau'r wladwriaeth hefyd.
- Felly, dylai pob rhiant allu manteisio ar y dull mwyaf priodol o drefnu cynnal plant:
 - trefniadau cwbl breifat;
 - trefnu gorchmynion cydsynio drwy'r llysoedd; neu
 - gwasanaeth wrth gefn a ddarperir gan y llywodraeth i'r rhai na allant ddefnyddio dulliau eraill.
- Mae cynyddu'r dewisiadau i rieni yn dibynnu ar sicrhau bod cyngor a chymorth clir o ansawdd uchel ar gael i bawb. Dylai fod gwasanaethau cyngor mwy hygyrch a chydgyssylltiedig i helpu pobl i wneud y dewisiadau hyn. Dylai'r rhain fod yn rhan o amrywiaeth ehangach o wasanaethau ar gyfer rhieni sy'n gwahanu a theluoedd rhieni unigol.

Proses drosglwyddo lwyddiannus

- Mae ailgynllunio'r system cynnal plant yn creu heriau o ran trosglwyddo o'r trefniadau presennol i'r fframwaith polisi newydd.
- Yn y system wedi'i hailgynllunio, byddai rôl y wladwriaeth wrth gynnal plant yn wahanol iawn i'r rôl sydd ganddi ar hyn o bryd. Byddai gwasanaeth y llywodraeth yn ymdrin â chyfres lai o achosion mwy anodd a byddai'n gweithredu fel darparwr gwasanaethau, gan gynnig gwybodaeth a chynghor a chan gyfeirio pobl at wasanaethau eraill.
- Yn fy marn i, ni all yr Asiantaeth Cynnal Plant fel y mae gyflwyno'r newid sylweddol o ran y model busnes, diwylliant ac effeithlonrwydd sydd ei angen i gyflawni'r rôl newydd hon. Dylid sefydlu sefydliad newydd i ddarparu'r drefn cynnal plant.
- Dylid gwahodd rhieni i wneud cais arall i'r corff newydd os byddant am barhau â'u cais cynnal plant. Mae hyn yn golygu na fyddai angen trosglwyddo achosion rhwng y ddau gynllun cynnal plant presennol. Mae'n rhaid sicrhau nad yw methiannau blaenorol yn cael eu trosglwyddo i'r system wedi'i hailgynllunio.
- Er mwyn sicrhau y gorfodir cyfrifoldebau rhieni, dylai corff penodedig fynd ar drywydd hen ddyledion a chau achosion.
- Wrth gyflwyno'r newidiadau hyn, mae'n bwysig bod rhieni yn parhau i gyflawni eu cyfrifoldeb presennol dros eu plant. Mae'n rhaid i'r Asiantaeth Cynnal Plant barhau i ganolbwyntio ar wella'r gwasanaeth i rieni a gorfodi cyfrifoldeb i'r rhai sy'n gwrthod cynnal eu plant yn ariannol. Bydd gwella'r gwasanaeth a chydymffurfiaeth yn awr yn datblygu'r llwyfan i drosglwyddo i'r trefniadau newydd yn llwyddiannus.

Model cyflwyno newydd

- Mae gorfodi effeithiol yn allweddol i lwyddiant y system cynnal plant. Ni allwn ailadrodd methiannau'r gorffennol sydd wedi arwain at orfodi gwan, gan atgyfnerthu'r canfyddiad y gall rhieni osgoi peidio â chymryd cyfrifoldeb ariannol dros eu plant. Dylid cynnal gorfodi fel rhan benodedig o'r busnes gyda thargedau perfformiad clir ar gyfer dod â mwy o achosion i ben yn llwyddiannus.
- Gellid gwneud yr holl swyddogaethau craidd sy'n ymwneud â darparu'r drefn cynnal plant, gan gynnwys olrhain rhieni dibreswyl, asesu incwm a chasglu taliadau yn symlach ac yn fwy effeithlon.
- Gallai'r Llywodraeth godi tâl ar bobl i ddefnyddio gwasanaeth cynnal plant newydd a mwy effeithiol. Byddai hyn yn eu hannog ymhellach i wneud eu trefniadau preifat eu hunain lle y bo'n bosibl.

- Y cam nesaf yw sefydlu rhaglen benodedig i ddatblygu achos busnes llawn dros newid a'i weithredu.

Cyflawni mwy

- Byddai caniatáu i'r rhan fwyaf o rieni â gofal gadw'r gynhaliaeth a delir yn annog y ddau riant i gydweithredu, gan gynyddu'r gynhaliaeth sy'n cyrraedd y plant. Ar y cyfan, disgwylir i'r system wedi'i hailgynllunio gynyddu nifer y plant sy'n cael cynhaliaeth o 1.1 miliwn ar hyn o bryd i 1.75 miliwn, gan y bydd mwy o rieni yn cyflawni eu cyfrifoldebau ariannol.
- Gallai diystyru'r rhan fwyaf o gynhaliaeth mewn cyfrifiadau budd-dal gael effaith fawr ar dlodi plant, gan godi rhwng 80,000 a 90,000 o blant ychwanegol allan o dlodi. Byddai effaith gyffredinol fy nghynigion yn codi rhyw 120,000 o blant allan o dlodi. Byddai hyn yn cyflawni mwy na 10 y cant o'r targed o ran tlodi plant ar gyfer 2010.
- Bydd y sefydliad newydd yn gallu canolbwyntio ar nifer lai o achosion mwy anodd, sydd oll wedi dewis defnyddio gwasanaeth wrth gefn y llywodraeth.

Strwythur yr adroddiad

- Mae'r adroddiad hwn mewn tair rhan. Mae Rhan 1 yn trafod y rhesymeg dros ymyrraeth y llywodraeth yn y drefn cynnal plant a pham mae'r system bresennol wedi methu rhieni a phlant. Mae'n egluro'r prif newidiadau sydd eu hangen a sut i drosglwyddo o'r system bresennol i'r system well.
- Mae Rhan 2 yn disgrifio'n fanylach sut y bydd y model newydd yn gweithredu a'i strwythur llywodraethu. Mae'r adran hon yn dangos sut y bydd y system newydd yn ymdrin â phroblemau etifeddiaeth ac mae'n nodi opsiynau polisi manwl y dylai'r Llywodraeth eu harchwilio ymhellach.
- Mae'r Atodiadau yn Rhan 3 yn rhoi gwybodaeth gefndirol am y broses ailgynllunio (y tîm a'r broses ymgynghori), a disgrifiadau o'r systemau amgen a archwiliwyd.